

Розділ 12 “Наратологія” схиляє до вживання термінів “оповідь” і “розповідь” як синонімів. У ньому наведено такий ознайомчий текст. “Одним з найвидатніших наратологів після Ролана Барта став Жерар Женетт, який зосереджується, так би мовити, не на самій оповідці, а на тому, як її розказано, іншими словами, на самому процесі розповіді” [1, 273]. Тут автор відсилає до книжки Ж. Женетта “Оповідний дискурс” та наводить приклад наративної критики – оповідання Едгара По “Овальний портрет”.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Баррі П.* Вступ до теорії: літературознавство та культурологія / Пер. з англ. О. Погинайко; наук. ред. Р. Семків. – К., 2008.
2. *Бодріяр Ж.* Симулякри і симуляція / Пер. з фр. В. Ховхун. – К., 2002.
3. *Деріда Ж.* Письмо та відмінність. – К., 2004.

Микола Кодак

ІНФОРМАЦІЙНА КОРПОРАЦІЯ

Леонід Шкляр, Анатолій Шпиталь. Під знаком Нобеля: Лауреати Нобелівської премії з літератури 1901 – 2006. – К.: Грамота, 2006. – 504 с.

Біографії престижних літературних премій викликають не менший інтерес, аніж сюжети життя й колізії творчості знакових письменників. У таких біографіях сконденсовано найвиразніші й найпарадоксальніші тенденції естетичної доби, а також закономірності, перипетії та примхи основних ментальних цінностей. Праця Леоніда Шкляра й Анатолія Шпиталю “Під знаком Нобеля: Лауреати Нобелівської премії з літератури 1901 – 2006” (К.: Грамота, 2006) фактично узагальнює пріоритети й досвід визначення нобеліантів, розглядаючи творчі долі понад ста письменників – від Рене Сюлли-Прюдома (1901) до Орхана Памука (2006). А про те, що досвід вручення Нобелівської премії доволі неоднозначний, свідчить чимало фрагментів цієї книжки.

У вступній частині, що містить статті “Дещо з таємниць Нобелівської премії”

Розділ 13 “Екокритика” відкривається цитатою: “Кажучи коротко, екокритика – це вивчення стосунків між літературою й навколишнім середовищем” (Черіл Глотфелті) [1, 292]. Авторка на той час була аспіранткою Корнельського університету (США) й запропонувала заголовний термін як заміник назви “вивчення творів про природу”.

Українська рецепція “букваря” П. Баррі має свої пріоритети й доміанти порівняно з іншими локусами нинішнього світу, який дедалі частіше вже іменують глобальним.

та “На підступах до Нобеля”, автори виокремлюють фразу із заповіту Нобеля, яка мала стати критерієм для визначення літературного лауреата: премія повинна вручатися письменнику, “який створить видатний твір ідеалістичного спрямування”. І тут же автори небезпідставно зазначають, що “останніми десятиліттями Академія (ідеться про Шведську академію наук. – Я.Г.) утримується не лише від тлумачення слів Нобеля в заповіті, а й просто замовчує їх”. Розповідаючи про письменників-нобеліантів, Л. Шкляр й А. Шпиталь завжди наводять формулювання, за яким було прийнято рішення про вручення премії, що дозволяє співвідносити заповіт Нобеля із практикою Шведської академії наук, якій за цим же заповітом відводилася роль визначати літературного лауреата.

Автори книжки не оцінюють рішення Шведської академії, проте сам фактаж, наведений у їхньому дослідженні, спонукає до таких оцінок. Так, науковці наводять матеріал, що свідчить про суперечливий і навіть дещо скандальний процес становлення Нобелівської премії з літератури. Уже при розгляді першої персоналії звертає на себе увагу таке зауваження: “При врученні премії відзначалось, що “Сюлли-Прюдом серед більшості письменників втілює те, що А.Нобель назвав “ідеалістичними тенденціями в літературі”. Можливо, це було причиною того, що першим лауреатом став саме Р.Сюлли-Прюдом, а не Лев Толстой, як того чекав увесь літературний світ”. Цікавий і той факт, що серед перших літературних нобеліантів є людина, яка немає стосунку до художньої літератури, – історик Теодор Моммзен, що написав такі дослідження, як “Римська історія”, “Римське державне право”, “Римське кримінальне право”, й одержав премію 1902 року з доволі сумнівною (із суто естетичного погляду) дефініцією як “один з видатних історичних письменників”. Полемічні рішення приймалися і значно пізніше, як у випадку з Уїнстоном Черчиллем 1953 року, коли у формулюванні акцентувалося не тільки на талановитості його “творів історичного й біографічного характеру”, а й додавалася екстралітературна мотивація – “а також за блискучу ораторську діяльність, високі людські цінності”. Автори впритул наблизилися до проблеми “об’єктивності – суб’єктивності” у присудженні літературного Нобеля. Особливо це відчутно у статті про Даріо Фо, відзначеного Нобелівським комітетом не так уже й давно – 1997 року: “Коли постійний секретар Шведської академії Стюре Аллен після засідання Комітету по преміях вийшов до журналістів і оголосив ім’я лауреата, radoшам італійців і здивуванню всіх інших не було меж. Дехто з них знизував плечима, інші намагалися дзвонити своїм критикам та літературознавцям: “Хто це?”. Проте автори книжки так і не наважилися розглянути аспект-проблему суб’єктивного в рішеннях і мотиваціях Комітету.

Л. Шкляр й А. Шпиталь зазвичай утримуються від критичних оцінок, які б стосувалися творчості Нобелівських лауреатів. Проте коли ця творчість торкається українського історико-буттєвого простору, вони відходять від цього свого принципу. Розповідаючи про Генріка Сенкевича й даючи стисле уявлення про роман “Вогнем і мечем”, автори книжки вдаються до такого пасажу: “До речі, українські вчені протестували проти вміщення цього антиукраїнського роману в зібрання творів Г.Сенкевича, та ми Москві не указ...”. Практикування в будь-якому контексті спокуси “антиукраїнський роман” навряд чи сумісний із сучасною літературознавчою культурою й переводить літературу у сферу політичного інструментарію, до того ж витриманого в дусі прокурорсько-звинувачувальних вироків. Окреслюючи грані постаті Олександра Солженіцина, автори вирізняють його публіцистичні праці 1990-х років “Як нам облаштувати Росію” й “Вибратися з-під уламків комунізму”, при цьому відмовившись від літературознавчої стилістики й у суто політизованому ключі зазначаючи, що вони “породжені імперським мисленням автора”. Формули на кшталт “імперське мислення” давно стали шаблоном, штампом і не тільки нічого не прояснюють, а й до непристойного спрощують присутність доволі складних проблем, явищ. Характеризуючи останній період життя і творчості письменника, автори зауважують: “У 1994 році О.Солженіцин із сім’єю повернувся в Росію. Та статті, моралізаторські виступи і бажання виглядати пророком різко знизили його популярність”. Остання фраза, на нашу думку, узагалі маловмотивована. Те, що Л. Шкляр й А.Шпиталь називають “моралізаторськими виступами і бажанням виглядати пророком”, практично завжди було властиве особистісній і письменницькій манері Солженіцина, більше того – це невід’ємний складник його харизми. А про “зниження його популярності” взагалі некоректно говорити, позаяк жоден світовий письменник, митець постійно ніколи не перебуває на піку своєї слави, в якій свої закономірності побутування. Про надзвичайно шанобливе, ба навіть

культуве ставлення до письменника свідчили хоча б дні прощання з ним...

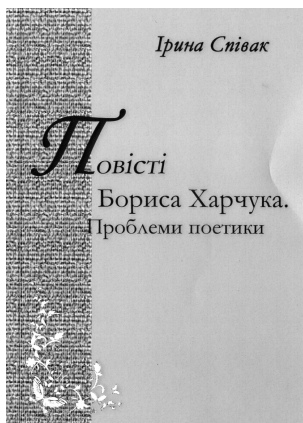
Книжка Л. Шкляра й А. Шпиталю належить до видань енциклопедичного ґатунку. Кожна стаття містить основні відомості про нобеліанта і становить стислу репрезентацію постаті. Стаття нагадує літературознавчий шкіц, середній обсяг якого – дві-три сторінки. Є надто короткі статті, як, прикладом, про Гергарта Гауптмана, якому відводиться фактично одна сторінка основного тексту. Шкіц має визначену структуру і складається із двох частин – основної та допоміжної. Основна частина містить біографічний матеріал про лауреата Нобелівської премії, стислий начерк його творчості, основні книжки, публікації в часописах, у ній виокремлюються атрибутивні ознаки та якості художньої манери, наводяться найпосутніші судження літературознавців і критиків. Допоміжна частина суто інформаційна й подає список творів нобеліанта українською та російською мовами, а також літературу про нього. Шкіц не претендує на те, щоб стати літературним портретом, це радше вихідні матеріали до такого портрета. До статті-шкіцу нерідко додається Нобелівська промова або її фрагменти, що стає образно-інтелектуальним екскурсом у ціннісну нішу письменника.

Праця “Під знаком Нобеля: Лауреати Нобелівської премії з літератури 1901 – 2006” належить до розряду інформаційних корпорацій. Вона так насичена історико-літературним фактажем, що це “тисне” на авторську думку, яка в таких умовах почувається досить некомфортно, а концептуальність викладу поступається місцем констатації. Історія Нобелівської премії з літератури, яку, власне, й оприлюднюють Л. Шкляр та А. Шпиталь, проковує потребу у вербалізації й аналітиці доволі гострих проблем, що накопичилися за понадсторічний вік цієї премії. Серед них – проблема критеріїв, якими послуговується у своїй практиці Шведська академія наук, проблема “нелітературних” літературних нобеліантів (Теодор Моммзен, Анрі Бергсон, Бертран Рассел), проблема достеменної художньої значущості, ваги низки письменників-лауреатів тощо. Проте автори переважно обходять таку проблематику.

І все ж таки книжка про літературних нобеліантів, безперечно, своєчасна й концептуальна подія. В умовах української реальності вона постає недвозначним натяком на те, що ми надто затрималися із приєднанням до списку літературного еліт-клубу. І цей процес варто форсувати.

м. Херсон Ярослав Голобородько

Наші презентації

**Співак І.Е. Повісті Бориса Харчука.
Проблеми поетики: Монографія. – Донецьк:
ПОВ “Юго- Восток, Лтд.”, 2008. – 180 с.**

Монографія вперше репрезентує дослідження про творчість одного з представників літератури “нової хвилі” – цікавого й оригінального письменника Бориса Харчука, творчість якого розвивалася у силовому просторі “шістдесятництва”, “ним наснажувалася і його збагачувала й підживлювала”.

Авторка аналізує його повісті (1970–1980-х рр.), які відзначаються ліризмом, новаторством, самотністю, філософічністю, тонким психологізмом та високою емоційністю.

С.С.